

Dr Otmar Karlovac:

BILJKE ŠTETOČINE KULTURNO-HISTORIJSKIH SPOMENIKA

Na starim zidovima i razvalinama javlja se više vrsta biljaka, kao stijenčina, kapara, često i agava, »indijska smokva« i dr.

Stijenčina (*Parietaria officinalis*) karakteristični je stanovnik zidova. Poznata je svakome, budući da se pruža pticama u kavezu, a služi i za čišćenje boca.

»Indijska smokva« (*Opuntia amyclaea*) javlja se divlja u čitavom sredozemnom području. Ima debele ovalno-listolike izdanke koji su preuzeli funkciju asimilacije, dok su listovi pretvoreni u trnove, kako bi se smanjilo isparavanje.

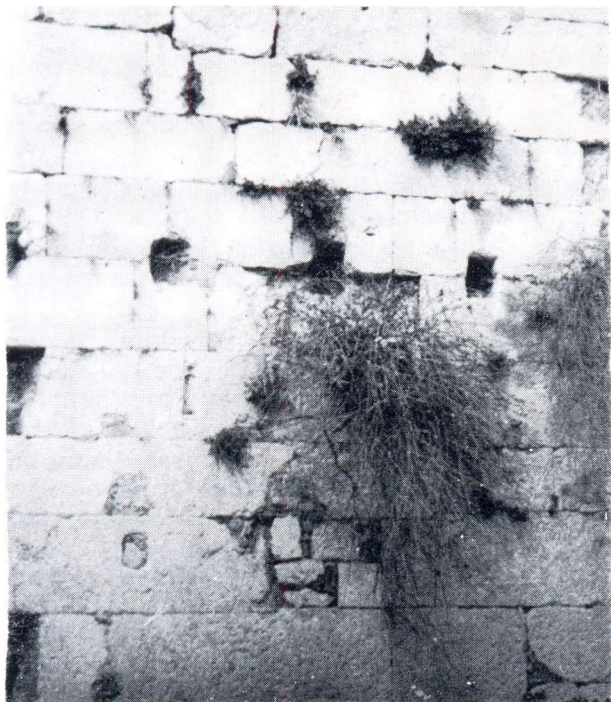
Agava (*Agave americana*) ima jake sukulentne listove. To je zapravo biljka toplijih krajeva južne Amerike. Kako nema velikih zahtjeva, lako se aklimatizirala u sredozemnom području, pa je smatramo našom biljkom.

No, nas najviše zanima kapara (*Capparis spinosa*), budući da predstavlja opasnost za kulturno-povijesne spomenike. Kapara je manji grm s granama dugačkim do 1,5 m. Listovi su jednostavni, odeblji i ovalnog oblika s dva trna na osnovi svojih peteljki. Ima upadno lijepe blijedoružičaste cvjetove, velike 4 do 6 cm, s mnogo prašnika i s plodnicom koja je na dugačkoj dršci, pa strši iz cvijeta. Kapara cvjeta od maja do juna. Plod je bobica s brojnim sjemenkama, ali je najviše poznata po tome što se mladi cvjetni pupoljci ulažu u kvasinu te u domaćinstvu služe za pripremanje pikantnih umaka. Stoga se kapara u južnoj Francuskoj umjetno uzgaja na kamenitom, vapnenačkom tlu. Rasprostranjena je također u sredozemnoj oblasti.

Kapara je stanovnik hridina i zidova, a dolazi i u vegetaciji hridinaste morske obale. Ima jako razvijen korijen, pa kad se hrid ili zid uslijed raspadanja razruje i korijen ogoli, biljka nimalo ne gubi kontakt s podlogom. Već vrlo mlada kapara ima korijen dugačak do 15 cm, a debeo gotovo kao olovka, dok razvijena biljka ima korijen dugačak i nekoliko metara, a debeo do 12 cm. Tako razvijeni korijen osposobljava biljku da preferira izloženost na zidovima okrenutima prema sunčanom jugu i da izdrži jaku insolaciju, sušu i udare vjetrova. Zbog takvog korijena kapara je u predjelima Sahare jedna od rijetkih pustinjskih

biljaka koja može sebi dozvoliti da i u toj sušnoj sredini razvije normalne listove.

Razumljivo je da kapara svojim moćnim korijenom krši i najjače zidove, omičući i dižući kamenje. Da nevolja bude veća, kapara je tvrdokorna biljka koja se lako množi ne samo sjemenkama, nego i korijenom. Pojava ove biljke na našim kulturno-povijesnim spomenicima nije rijetkost. Tako, na primjer, na zidinama u Stonu vidi se mnoštvo kapara. U Dubrovniku je uloženo mnogo truda i novaca kako bi se spomenici zaštitili od ove štetočine.

Kapara na zidinama Dioklecijanove palače

Uništavanje kapare nije lak posao. Ne pomaže trganje njenih izdanaka i cementiranje pukotina u kojima se ona bila naselila, budući da preko korijena kapara izbija na nekom drugom mjestu. Iskorjenjivanje ove tvrdokorne biljke zahtijeva uporno čupanje njenih izdanaka čim izbiju, no potrebno je ustrajati u tom radu dvije godine, kako bi se ona konačno uništila.

I neki splitski kulturno-povijesni spomenici trebaju veće pažnje jer su preko mjere obrasli biljkama. Tako je bastion, u kojem je smješten Vojnopomorski muzej, gotovo sav obrastao i sakriven biljkama, pa je i spomen-ploča na istočnoj strani bastiona bila neko vrijeme prekrivena granama biljaka.

Na zidinama tog bastiona, osim nekih manje rušilački nastrojenih biljaka, raste i pojasen žljezdasti (*Ailanthus glandulosa*), kojemu je prava domovina u dalekoj Kini. Naraste u visinu do 22 m, dok mu promjer dosegne 90 cm. Ovo se drvo cijeni kao ukrasna biljka, a zbog brzog rasta smatra se pogodnim i za pošumljavanje. Na sjevernoj strani bastiona izbijaju iz zidina već više metara visoki izdanci ove biljke, koja ima svojstvo jakog razmnožavanja vegetativnim putem, pa guši sve što joj je na putu. Starija stabla su uvijek opkoljena mladim potomcima što izbijaju iz njihovih korijena. Nažalost, kad drvo jednom uhvati korijena gotovo se, zbog brzog množenja, i ne da više iskorijeniti. Stoga je strahovati da će ova biljka vremenom nanijeti štete zidinama bastiona.

Ovom prilikom podsjećamo da bi bilo potrebno očistiti zidine od natpisa vapnom.

